

Brzo-brzo

na vlak v Celje v veletrgovino R. Stermecki, kjer kupite letos

SUKNO

za moške in volneno za ženske obleke, parhent, belo, pisano in rujavo platno, kakor tudi vso drugo manufakturno robo po čudovito nizkih cenah. V lastnem interesu se vsakemu priporoča, da enkrat poskusi kupiti v veletrgovini R. Stermecki, Celje. Trgovci engros-cene. 536

DEŽNIKARNA JOS. VRANJEK

Kralja Petra c. 25 **CELJE** (Bivša graška mitnica) 12-149

priporoča svojo bogato zalogo **dežnikov** domačega izdelka po najnižjih cenah. Sprejema in izvršuje vsa popravila točno in solidno.

Dražba lova.

Lovska pravica krajevne občine Zg. Žerjavci se da potom javne dražbe do 30. junija 1929 v zakup. Dražba se vrši v četrtek, dne 10. januarja 1924 ob 10. uri predpoldne, na uradni dan pri Sv. Lenartu v Slov. gor. Vladni svetnik: Poljanec s. r.

Prvovrstni angleški in ostravski koks

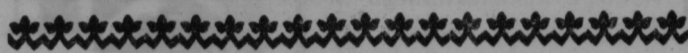
za kovaško obrt, industrijo in kurjavo dobavi po najugodnejših cenah. 1315 2-1

Mariborska mesina plinarna.

Najbolje kupite v trgovini Jos. Osolin-a v Laškem

manufakturno, špecerijo, železnilno, poljedelske stroje i. t. d. i. t. d.

ALOIZIU PINTER.

trgovec v Slovenski Bistrici (pri farni cerkvi)

uljudno vabi cenj. občinstvo iz slovenjebistriškega okraja za božične praznike na kupovanje vsakovrstnega špecerijskega, železnega in manufakturnega blaga za moške in ženske obleke. V njegovi trgovini dobite dobro blago po zanesljivo nizki konkurenčni ceni. Kupuje pa tudi deželne pridelke, kakor: pšenico, oves, gobe, orehe, fižol, vinski kamen, jajca itd. 1298 2-1

Orehove hlode

in vse druge vrste okroglega lesa kupuje po najvišjih cenah proti takojšnjemu plačilu

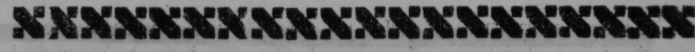
Matija Obran

lesna trgovina in električna žaga

Maribor, Tattenbachova ulica (Loška ul. 15)

Istotam se tudi prodaja ali zamenja za les jako lepi košerji, skoraj novi.

Prikladna in poceni božična in novoletna darila za mlade in stare najdete vsi v galanterijski trgovini JOZEF MLINARIČ, GLAVNI TRG 17. 1270 3-1

Najlepše božično darilo so štampilje

iz kaučuka, v vsakovrstni izpeljavi, ki jih izdeluje v najkrajšem času, v potrebi v 24 urah

F. ZINAUER, Maribor, Aleksandrova cesta 45, (nasproti glavnemu kolodvoru).

Istotam se dobijo blazinice in mazila v vseh barvah, v vseh velikostih, posebno primerne za trgovce, društva, in pisarne. — Nadalje numeratorje, šablone, pečati ter vsakovrstne napisne tablice na pločevini in emajlu. — Zahtevajte cenike zastonj.

JETIKA.

Zdravnik za pljučne bolezni dr. Pečnik, ordinira vsaki petek v Celju. Vprašati v lekarni Marija Pomagaj. Čitajte njegove tri knjige o jetiki.

ZVONARNA IN LIVARNA

ŠT. VID NAD LJUBLJANO

vliva

BRONASTE ZVONOVE

v vseh velikostih za župne cerkve, podružnice in kapele po najnižji cenah. Kupuje stare in razbite zvonove po najvišjih cenah.

Poljedelski stroji

privovrstno delo naravnost iz tvornice

Wöllersdorfer - Werke A. G.

Wien, I. Schwarzenbergplatz Nr. 3.

Velika zaloga!

LJUDSKA POSOJILNICA V CELJU

pri BELEM VOLU

sprejema hranilne vloge in jih obrestuje počenski s 1. julijem 1923 po:

- 6% brez odpovedi,
- 6 1/2% proti enomesečni odpovedi,
- 7% proti trimesečni odpovedi,
- 7 1/2% proti šestmesečni odpovedi,
- 8% proti enoletni odpovedi

od dneva vloge do dneva dviga. Rentni in invalidni davek plačuje posojilnica sama.

SPODNJEŠTAJERSKA LJUDSKA POSOJILNICA

V MARIBORU, STOLNA ULICA šte. 6, reg. z. z. n. zav.

obrestuje od 1. avgusta 1923 navadne hranilne vloge, katere se zamore vsak čas dvigniti, po

6%.

Stalnejše vloge po dogovoru.

Kam naj dam laneno prejo tkanje?

Samo v tkalnico domačega platna

„KROSNA“

v Ljubljani

Zelajskega cesta št. 6, nasproti cerkve sv. Jožefa

kjer tudi lahko zamenjaš laneno predivo za lepo domače platno.

KUPUJE

se vedno le najboljše in najceneje za domačo potrebo vsakovrstno manufakturno, kakor tudi tekstilno blago pri stari in zelo znani tvrdki

KAROL WORSCHÉ Maribor, Gosposka ulica št. 10.

!!! Perje za postelje!!!

7. Drž. razredna loterija.

Prvo žrebanje:

3. in 4. januarja 1924.

5 premij

100.000 srečk 50.000 dobitkov.

Absolutna sigurnost in državna garancija.

Tekom petih mesecev bo

25 milijonov in 650.000 dinarjev

izžrebanih in v gotovini izplačanih brez kakoršnegakoli odbitka.

Največji mogoči dobitak z 1 srečko je

1 milijon in 500.000 dinarjev.

Daljnji dobitki po: Dinarjev
500.000, 400.000, 300.000,
150.000, 140.000, 120.000,
2 po 100.000, 80.000,
70.000, 60.000 i. t. d. i. t. d.

Cena srečke za vsako žrebanje:

1/1 Din. 80—	1/2 Din. 40—	1/4 Din. 20—
--------------	--------------	--------------

Séznam izžrebanih srečk takoj po vsakem žrebanju!

Hitra, točna in strokovna postrežba!

Naročila iz cele države naj se pošiljajo na

Poblaščno glavno kolekturo Državne razredne loterije

MEDIUVARODNA BANKA D. D.

(Oddelek razredne loterije)

Zagreb, Gajeva ul. ca 8.

(Poštai predal 122).

Harmonike

znamke DRAVA

so najboljše ter prekašajo vse dosedanje izdelke, posebno drage Lubasove.

3vrstne 2krat uglaš. D 2200
3vrstne 3krat uglaš. D 2500
4vrstne 2krat uglaš. D 2600
4vrstne 3krat uglaš. D 3000
Glasovirni akordeon D 4500

Prepričajte se! Naročajo se pri: M. A. Mušič, Ljubljana, Selenburgova ul. 6. 1314 3-1

Pozor! Pozor!

Ženini in neveste!

Došla je velika izbira vsakovrstnega manufakturnega in drugega blaga, katerega kupite najceneje pri tvrdki M. Šumer, Konjice, Slovenija. — Nadalje kupim jajca, gobe in laneno seme po najvišji dnevni ceni. 1313 50-1

M. Rauch, Celje.

priporoča svojo bogato zalogo steklenega in porcelanskega blaga ter primerna darila za Božič in Novo leto, kakor: servise za kavo, čaj, likere itd. ter raznovrstne kuhinjske posode. — Konkurenčne cene! 1269 6-1

200 kron

na dan lahko vsak zasluzi doma v svojem kraju, kdor hoče moje izdelke prodajati. Pošljite mi v pismu za pojasnila svoj naslov in marko za odgovor. Josip Batič, Litija 75. 1288 10-1

MANA

tovarna kand'ov d o z

glavna zaloga:

Maribor, Stolna ulica 4.

Priporoča vse vrste bonbov, peciva in čokolade po najnižjih tovarniških cenah.

Na drobno! Na debelo!

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

●●●●●●●●●●

BRZOJAVNE DROGE

zdrave iz bora, smrekve, jelke in mecesa kupuje proti takojšnemu plačilu

Guido Rütgers, prepošilnica v Hočah

SINGER ŠIVALNI STROJI

Na celem svetu znani kot najboljši.
Podružnice in zastopstva v vseh mestih.
Centrala za državo SHS Zagreb, Maruličeva ul. 5, II. k.
Filijalka; MARIBOR Šolska ul'ca šte. 2.

Čujte! **Čujte!**

Ne zamudite ugodno priliko!

Pojdite pri nakupu manufakturnega blaga v staro znano trgovino

CELJE, tiskarne cerkve **CELJE, tiskarne ce kve**

Vsled ogromnega nakupa iz prvih inozemskih tvornic se prodaja samo trpežno ter sveže blago po nizkih cenah.

Vedno velika izbira vsakovrstnega manufakturnega blaga kakor: moško ter žensko sukneno in volneno blago, vsakovrstne tiskanine, belo in pisano platno, rujavo kotenino, cajgi, nogavice, letno in zimsko perilo. Posebno velika izbira vsakovrstnih svilenih, polsvilenih rut in šerp, kakor tudi cajgastih in barhastih rut.

Za obilen obisk se priporoča

Aloiz Drafenik
Celje, Glavni trg 9.

Na drobno! **Na debelo**

Postrežba solidna

Mera postrežba

KAMENIT LAŠKO

TOVARNA UMETNEGA SKRILJA IN ELEKTRARNA, DRUŽBA Z O. Z.

Slovenija

Fran Strupi, Celje

priporoča svojo bogato zalogo steklene in porcelanaste posode, svetilk, ogledal, okvirjev, raznovrstnih šip itd.

Najsolidnejše cene in točna postrežba.

BOŽIČNA PRILOGA

Slov. Gospodarju.

Januš Golec.

Tolovaj — Franc Guzaj.

Kaj pripoveduje o Guzaju narod?

Pri moji rojstni hiši je služila gotovo nad 60 let stara, hroma Roza. Ljubili smo ženšče vsi otroci, ker nas je vse pestovala, spravila na noge in nas ob večerih že kot bolj odrasle uspavala s pripovedovanjem takozvanih storij.

Po cele ure ob dolgih zimskih večerih sem presedel na ognjišču pri stari Rozi, ki je kuhala večerjo in mi nešteto pripovedovala one pravljice: o zlatem vozičku, stekleni gori, povodnem možu itd. Ko si mi je že hotelo dremati, sem jo vsikdar prosil, naj mi še pove ono strašno storijo o groznem razbojniku Guzaju, ki se je klatil po naših krajih in celo pil žganje in jedel beli kruh za našo mizo. Roza je ustregla moji želji in začela nekako tako-le:

»V jutro precej zgodaj in v zimskem času je vstopil v našo hišo srednje velik možki, se usedel brez pozdrava za mizo in zahteval od stare matere, naj mu prinese žganja ter kruha, ker ga zebe in je lačen. Babica je takoj ubogala, ker baš v tistih letih se je klatilo po krajih ob hrvaško-štajerski meji več brezposelnih potepuhov, ki po hišah milodarov niso prosili, ampak jih zahtevali. Guzaj je pil, hlastno jedel kruh in nekako plaho pogledoval proti vratom. Govoril ni nič, še le ko se dvignil na odhod, je rekel:

»Danes je sedel za vašo mizo Guzaj« in odšel je.

Tisto ti tudi moram povedati, kako je napravil z neko babnico iz Drenškega rebra, ki je šla na Planino na sejm, je nadaljevala stara Roza:

Lepo oblečen gospod in to je bil Guzaj, je sedel ob potoku, kamor si je šla babnica črevlje umivat, da ne bi prišla preveč z blatom ocoljkana na Planino. Gospod je začel z žensko razgovor in jo ob koncu vprašal prav prijazno, kaj neki ona misli o roparju Guzaju, ali je dober, ali res razbojnik. Bable ni poznalo Guzaja, je slišala o njem, da je tat in ropar ter se je kar na kratko odrezala, češ: Bog nas varuj zlodejevih sinov, kakor je Guzaj, ki ne spada drugam, nego za pete na gavge (vislice). Gospod se je nasmehnil ženski sodbi, jej ponudil čutarico z žganjem in jo vprašal, kedaj in kod se misli vrniti iz sejma. Ženska je po pravici povedala, da gotovo pred večno lučjo in prav po tej poti, po kateri gre sedaj. Gospod jo je še ljubeznivo potapljal po rami, jo uščipnil na rahlo v lice in jo prosil ob slovesu, naj mu prinese proti dobremu povračilu in napitnini nazaj grede iz Planine zavojček srednje dolgih žrebljev. On jo bo čakal ravno na tem mestu, a sam ne more v trg, ker ima opravka v gozdu. Babnica je radevolje obljubila in razšla sta se.

Ob večni luči je že čakal oni gospod pri potoku in ženska mu je polna radostnega pričakovanja na obljubljenem napitnino izročila zavojček. Neznanec jo je še povabil, naj sede tik njega, ji ponudil čutarico z žganjem, nato se pa zadrl na ves glas: »Baba, sezuj črevlje!« Nahrupljena je prestrašeno ubogala, pograbil jo je za boso nogo, izvlekel iz žepa kladivo, odprl zavojček z žreblji in kljub odporu, kriču ter viku zabil babnici iz Planine prinesene žreblje v pete. Ko je bil gotov z neusmiljeno krvniškim delom, je rekel:

»To je, baba, tvoja napitnina iz rok Guzaja, katerega si zmerjala zjutraj kot razbojnika, ki spada za pete na vislice!«

Guzaj je odšel in prepustil vikajočo babnico grozni usodi.

Najbolj pa je sovražil Guzaj duhovnike, je nadaljevala Roza in to baš radi tega, ker je bil prepričan, da imajo nekateri kar cele kadi in vreče zlata in srebra.

Pri Sv. Emi blizu Podčetrtna je živel za Guzajevih časov zelo bogat fajmošter, ki je s prižnice svaril ljudi pred prikrivanjem razbojništev, katera je uganjal Guzaj. Ta je zvedel za župnikovo bogastvo in o njegovih svarilih ter mu pisal, da pride ta in ta dan po denar sam, naj ga le pripravi sigurno.

Gospod se je ustrašil groznilnega pisanja in poslal po žandarje, ki so označenega dne skrito zastražili župnišče.

Župnik je čakal nestipno celo predpoldne roparja, a ni ga bilo. Ura se je že pomikala proti poldne, ko se oglašila babica z otrokom v naročju in prosi za krst. Kot boter se je javil čedno oblečen mož, ki je rekel, da je veleposesnik iz sosedne fare in bo krst pošteno plačal.

Gospod je šel v cerkev, krstil otroka in nato so šli vsi k zapisovanju v župnišče. Ko je bil otrok upisan v krstno knjigo, je potegnil boter mesto denarnice — samokres in zahteval od župnika:

»Sedaj je tukaj pred vami Guzaj, kakor je pisal in denar sem!«

Kaj je hotel gospod, krikniti ni upal, ker bi ga bil ropar ustrelil, moral je k omari in mu naštet, kolikor je ta zahteval.

Guzaj je spravil denar, menil, da je krst dobro plačan in prisilil župnika, da je spremil čisto mirno, tiho ter prijazno vse tri po hribu navzdol do ceste. Na cesti so

se razšli in Guzaj je še zabičal gospodu, da bo prišel k njemu še v svate ter na sedmino, ako bo še nadaljeval s svarili pred njim — vsegamogočnim Guzajem.«

Toliko mi je nešteto krat na ognjišču pripovedovala o Guzaju naša rajna, stara Roza in te ter tem podobne govorce še krožijo o njem danes ne samo po šmarskem in brežiškem okraju, ampak malodane po celem Slovenskem Štajerskem.

Kratek pregled Guzajevega življenja.

Rodom je bil Guzaj iz Št. Jurja ob južni železnici, kjer je zagledal luč sveta nekako krog leta 1845. Bil je sin kmetskih staršev, ki so otroka dobro vzgojili, kar je tudi sam priznal večkrat in je starše še kot tolovaj ljubil in jih na skrivaj obiskoval. V Št. Jurju je dovršil ljudsko šolo, prebil najbrž doma fantovska leta in služil vojake tri leta. Pri vojaki je postal celo četovodja. Po treh letih vojaške službe se ni več vrnil za stalno na dom, ampak se je lotil dobre službe — natakarstva. Ravno kot natakar se je po hotelih privadil vseh raznih finejših in gosposkih običajev ter nastopov, s katerimi je pozneje kot ropar varal in slepil tudi bolj prebrisan in naobraženo javnost. Guzaj se je po letih povspel v natakarski službi tako daleč, da je bil glavni plačilni natakar v že takrat zelo dobro obiskanem kopališču in letovišču na Dobrni. Koliko let je bil uslužben na Dobrni, nisem dognal, pač pa ga je ravno tamkaj doletela usoda, ki je povzročila prevrat v njegovem celem poznejšem življenju.

Naenkrat je bilo na Dobrni pokradene veliko srebrnine. Sum je padel na Guzaja, katerega so zaprli v Celju in obsodili na 7 let in 5 mesecev.

Guzaj, sam se je najrajše imenoval z domačim imenom Šartl, je do svoje smrti trdil, da je bil po nedolžnem obsojen in radi tega tudi ni hotel nastopiti kazni. Pustil je natakarsko službo in se je začel klatiti v brezposelnosti po šmarskem in rogaškem okraju. Rogaški žandarji so ga nekoč spasil, zaprli v Rogatcu in ga nameravali od tamkaj odtirati v Celje, da bi odsedel prisojeno mu kazen. Iz rogaškega zapora je Guzaj utekel in od tedaj je začel svoj tolovajski posel, katerega je uganjal dve leti in si pridobil v tem kratkem času žalostni razbojniški sloves po celem Slov. Štajerskem.

Torišče Guzajevih tolovajskih pohodov so bili: šmarski okraj, rogaški in brežiški. Kdor pozna kraje teh okrajev, mi bo priznal, da so kot nalašč ustvarjeni kot zavetišče za ljudi, katere preganja roka pravice. Ti kraji so bogato obraščeni z gozdovi, imajo vse polno nepristopnih jarkov, podeželskih potov in stez se v mokrotnem vremenu brez velike potrebe vsak izogne. Po teh krajih je priprost kmetski narod bolj reven in je bil že za Guzajevih časov kakor tudi danes skrajno nevoljen na vse oblasti radi davkov ter drugih vladnih šikan.

Naravno prikladno lego omenjenih okrajev, uboštvo in nezadovolje prebivalstva je znal tudi Guzaj spretno porabiti za svoja tolovajstva.

Kot bivši četovodja in višji natakar si je prisvojil na zumaj nekaj prikupljivega za izobraženca in osobito še za navadnega, ubogega ter zatiranega človeka. Koj pri prvih javno tolovajskih nastopih si je izbral boljševisko geslo: Imovitemu, posebno še premožnemu skopuhu, vzemi, nekaj obdrži zase, drugo pa po malem razdeli med potrebne in nezadovoljne. Tega gesla se je držal s krčevito doslednostjo do svoje smrti in baš radi tega je bil tudi tako priljubljen in ubožni narod ga je štivil pred oblastjo, ki ga je začela zasledovati in preganjati koj pri prvih pojavih.

Guzaj je najrajši obiskoval kakor bi ga vrglo iz neba vinske hrame, fureže ter pozimske preje. Posečal je ljudi kot fin gospod, kot priprost lovec, kmet ali tudi kot razcapan potepuh. Govoril in razlagal jim je ob takih prilikah o: krivičnem postopanju oblasti, o previsokih davkih, o prestrogih zakonih, o izmozgavanju kapitalizma itd. Razgovarjal se je z ljudmi kot ljubeznivo neznanec priščno prijazno, povpraševal po njihovih željah, jim stiskal roke in ob slovesu jih je celo obdaril z denarjem s poslovilno opazko: Tako govori, čuti in dela Franc Guzaj, katerega preganjajo oblasti kot tolovaja, a je v resnici samo dobrotnik ubogih in zatiranih.

Pojavljal se je liki blisk danes tu, jutri tam in vedno v drugi obleki, izginil kakor kavra in s tem je vzbudil pri revnokmetskih ljudeh prepričanje, da je v njem skrito nekaj čarovniško-vzvišanega, kar ga varuje in štiti na zgoraj.

Kar se tiče verskega prepričanja, je bil po svojih govorih in še danes črno na belem zabeleženih izjavah popoln brezverec. Delal se je norca iz vere v Boga, iz obredov in iz vsega, kar meri na odgovornost človeka napram višjemu bitju. Zaklet sovražnik je bil duhovščine, katero je poleg žandarjev najbolj sovražil in jej prisegal maščevanje. Vere ga je oropala, kakor piše sam, krivično mu prisojena ječa in radi izgube vere je sovražil ter preganjal in strahoval oznanjevalce verskih resnic.

Saj je znano po spodnjih krajih, kako se je duhovščina za časa Guzajeve strahovlade skrbno zaklepala noč in dan.

Poleg duhovščine je bil Guzaj nekako živalsko surov sovražnik žandarjev, katere imenuje v svojih do danes ohranjenih pismih dosledno »Fanghunde« (pse, ki lovijo ljudi). Njegovo največje veselje je bilo, ako je lahko potegnil kakega žandarja, kar se mu je večkrat posrečilo.

Fotografija še v tistih časih ni bila tako razvita in orožništvo je poznalo Guzaja samo po opisih in za to je znal tudi on. Baš radi tega je nastopal vedno v drugi obleki in kot nobel gospod je najrajši plačeval žandarjem in ob slovesu jim je rad pustil pod li trom listek z napisom: danes vas je gostil Franc Guzaj, po domače Šartl, katerega preganjate po nedolžnem. Nadalje priznava sam v svojih pismih, kako se je večkrat vozil v Celje, Maribor, Gradec in na Dunaj, kjer je najrajši veseljačil s tajnimi policisti in policijskimi uradniki od katerih je zvedel vse oblastne ukrepe, ki so bili izdani, da ga ugonobe.

Kar se tiče Guzajevih tolovajstev, pa je on vedno tudi pismeno zatrdjeval, da ni nikdar ropal nasilnim potom, ampak samo premožnim jemat z grožnjo, ako se je prikradel v njih stan na prikrito zvit način.

Sam izpoveduje, da ni imel zaveznikov, pač pa jih je nešteto kradlo ter ropalo na njegov račun. V Slivnici pri Št. Jurju je nekdo požgal nekega Lesjaka in požig so naprtli Guzaju. Ta izjavlja, da je Slivničanom bil vedno prijatelj in tudi Lesjaka ni sovražil in torej mu tudi ni on posadil na streho rdečega petelina. Glede požiga je pisal sam svojim zaupnikom te-le besede: »Požigalce prosim, nikar ne požigajte, ker nimate od tega nobene koristi. Če se vam že kdo preveč zameri in krivico dela, rajši ga ubijte drugim v svarilen vzgled in samo ne požigajte imetja.«

V štirih dolgih pismih, katera so še do danes ohranjena izpod Guzajevega peresa, se je vedno podpisoval: Franc Guzaj, skrivalec — a ne — razbojnik.

Že koj začetkom Guzajevega življenja sem omenil, da je imel veliko ljubezen in spoštovanje do svojih staršev. Zelo ga je bolelo, ker so stikali orožniki za njim po očetovem domu. Nekoč so mu na neko ovadbo očeta zaprli na 10 dni radi njega in radi tega je prisegel ovaditeljem, da jim bo posvetil skozi okno z ono svetilko, ki ima dve oči. Svoje starše je obiskoval in jih prosil odpuščenja čisto na skrivnem, da bi ga nikdo ne videl in ne bi starši zopet po nedolžnem trpeli radi njega.

Kar se tiče ljubezni napram ženskem spolu, je bil zelo mehko-nežnega srca. V fantovski dobi ga je neka deklina vodila za nos, a jej je to pozneje odpustil in se je kot tolovaj strastno zaljubil v neko žensko, ki je živela v skromni bajti na hribu v Košanci nad Slivnico. S to žensko je imel tudi sina Franca, ki gotovo še danes živi. Ljubico je naravnost občudoval, ker mu je bila v vsem in iz srca udana kljub temu, da je bil tolovaj in so bili pri njej orožniki vsaktedenski gosti. Te svoje ljubice se je zvesto držal do smrti in je njej v čast zabeležil te-le stih:

Rožce naj cvetijo,
ptičice naj pojo,
naj nama razveselijo
srce, kdaj žalostno bo.

Rožca razcveti,
poganja lepi cvet,
jaz pa z mojoj ljubcoj
še hočem veselje imet.

Njegova nekdanja ljubica je kot starikavo grda babnica živela še pred šestimi leti v nekem mlinu pod Prevorjem in jo je pisec teh vrst obiskal. Babura pa ni hotela o Guzaju in sinu ziniti niti besedice.

Guzaj je bil tako drzen, da se je peljal s to svojo ljubico v Celje k fotografu Martini, ki je oba fotografiral. Guzaj na sliki sedi s cigaro v ustih, poleg njega pa stoji v košatih krilih njegova ljubica. Slika je ohranjena še do danes.

Guzaja so oblasti dolžile, da ga najbolj skrivajo pred orožniki ženske, katerim je posebno prirastel k srcu in se je on že večkrat pred orožniki skrtil pod žensko krilo. Ko je Guzaj zvedel za te govorce, se je smejal in glede ženske molčečnosti napisal to-le: »Pa vi »Fanghundi« (žandarji) mislite, da se res skrivam pod ženske kikle in da vsaki babi pravim, kje sem. Bi pač daleč prišel, ako bi vedele babe za me.«

Iz ravnokar navedenega je razvidno, da se je že za Guzajevega življenja o njem marsikaj pretiranega in čisto iz trte izvitiga govorilo, čemur se je sam smejal ter pismeno zanikal.

Razven duhovščine, žandarjev in bogatinov je Guzaj na smrt sovražil svoje šentjurske sorojake-tržane. Ravno ti so namreč vedno pošiljali nanj žandarje, ga ovajali in on jim je pošiljal pismene grožnje, da bo vse postreljal ter pobil. Šentjurski mogočnjaki so se ga bali kot smrti in malokateri količkaj bogat šentjurčan se ni upal v ponočnih urah kam venkaj iz trga iz strahu pred Guzajevo osveto. In baš Guzajev takorekoč rojstni trg Št. Jur mu je bil v pogubo.

Ze parkrat sem omenil, da Guzaj sam izjavlja v svojih pismih, da ni pobijal ljudi in ne ropal, ampak samo skubel preobilico zlatega perja bogatinom in skopuhom. Sodnijsko je Guzaju dokazan samo eden uboj in to na polju za trgov St. Jur. Ta uboj se je doigraval tako-le:

Guzaj se je nekega dne zopet pri belem dnevu priklatil v St. Jur in tamkaj drzno hodil gor in dol. Spoznal ga je občinski sluga, ga je prijel za roko in rekel: »Ti si Guzaj, hajd z menoj!« Tolovaj se mu je seveda izvil in ga svaril, naj ga pusti na miru, a sluga ni odnehal. Guzaj se je spustil v tek iz trga po polju in sluga za njim. Ko je videl Guzaj, da sluga le ne odneha, je postal, potegnil revolver in ustrelil preganjalca z opazko: »To imaš, strela gromska, kar si iskal, to si dobil!« Sluga je obležal mrtev na polju in Guzaj je pobegnil in se skrivil proti Slivnici.

Radi tega uboja so oblasti razpisale na Guzajevo glavo 150 goldinarjev. Od tega časa bi ga bil lahko vsakdo ubil in bi se bil dobil za to nagrado 150 gld. Guzaj se je smejel tej nagradi in pisal: »Ljudje božji, na mojo glavo so razpisali 150 gld., a imejte še z menoj potrpljenje, da bom vreden vsaj 1000 gld. Samo vprašanje je, če bode sploh kdo dobil to nagrado!«

Kmalu po uboju šentjurskega občinskega sluga je sklenilo žandarmerijsko poveljstvo v Celju z vso resnostjo, da prime ali ubije Guzaja, ki je vodil za nos varnostne organe že celi dve leti.

Obleganje Guzajevega pribežališča in njegova smrt.*

Za dan 10. septembra 1880 je zapovedalo celjsko orožniško poveljstvo velik pogon za Guzajem. Pozvani so bili orožniki iz: Celja, St. Jurja, Planine in Šmarja, da se zberejo v mraku v Slivnici pri St. Jurju, odkoder se začne pod zaščitem teme pogon za tolovajem. Ono noč so nameravali orožniki pretakniti in preiskati vsa skrivališča, o katerih je bilo znano, da se po njih Guzaj kleti najbolj pogosto. To povelje o pogonu je bilo strogo tajno in tudi Guzaj o njem ni ničesar slutil, sicer bi bil bolj previden.

Predpoldne dne 10. septembra sta se podala iz Planine proti Slivnici orožniški postajevođja, 26 let stari M. Grizold in neki Stres, ki je bil rodom nekje iz Slovenskih goric.

Pot iz Planine v Slivnico je peljala oba orožnika mimo Košance, ki leži med Slivnico in Prevorjem. Košanca ni vas, ampak se imenuje tako po hribih ter gričih raztresena skupina hiš, bajt in kočur. Na Košanci in sicer na vrhu ob kolovozu, ki vodi iz Prevorja v Slivnico, stoji še danes neznatna in tedaj zakotna gostilna, v kateri je krčmaril neki Drobnej. Krčma stoji čisto na samem in je pozidana ob hrib, njeno pročelje gleda proti kolovozu in ga od prevorsko-planinske strani krije velik gozd. V to krčmo k Drobneju je najrajši zahajal Guzaj, kjer je s svojimi zaupniki popival, veseljačil ter jim razlagal svoje načrte in pripovedoval svoje doživljaje. Tukaj so ga neštetokrat že iskali orožniki, a jim je vedno srečno odnesel pete. Ravno v tej gostilni je nekoč popival z orožnikom Črnčičem, ki je Guzaja samega izpraševal o potih, pohodih in skrivališčih tolovaja. Guzaj je plačeval orožniku in mu pravil, da zahaja Guzaj večkrat ravno v to krčmo, kjer je malodane vsakdanji gost, a zna izginiti ob prihodu žandarjev kot senca. Črnčič je šele pozneje zvedel, da je bil pri pogonu za Guzajem v njegovi družbi, kjer se je imel prav dobro ter jedel in pil na njegove stroške.

Mimo Drobnejeve gostilne sta morala tudi planinska orožnika. rredno sta se pokazala pred gostilno, pa si je mislil Grizold: Kaj, če ni morda ravno sedaj krog poldruge ure popoldne Guzaj pri svojem prijatelju ter zaupniku Drobneju. Zavila sta iz kolovoza v gozd in od tamkaj sta opazovala življenje pred gostilno. Opazila sicer nista nič sumljivega, nobenega odraslega človeka, pač pa fanika, ki je tamkaj v bližini gostilne pasel živino. Grizold je tega fantka ljubeznivo poklical k sebi in mu dal groš, naj gre v gostilno kupiti kruha in nato naj jima hitro pride povedati, kdo da je v krčmi. Fantek je vzel groš in šel, vrnil se je hitro s poročilom, da ni v krčmi žive duše, pač pa pijeta v kleti tik krčme dva moška in krčmar sam. Žandarja sta sumila takoj: Guzaj je v kleti. Pripravila sta se in kar najurnejših korakov sta stekla proti odprti kleti. Ko sta že bila blizu zidanice, so se pa vrata zaprla in iz kleti sta še utekla bežečih korakov gostilničar in neki viničar ter se spustila oba za hišo po bregu navzdol. Nekdo je kletna vrata zaklenil. Grizold je uprašal: »Kdo je noter? Odpril!«

Nobenega odgovora . . .

Žandarja sta bila uverjena: Guzaja imava v pasti.

Skoro tik pred kletjo, ki je bila zaprta z lesenimi vrati in pritično postavljena ob hrib, je bil zložen precejšen kup drv. Stres je stopil za drva in stražil, Grizold pa se je podal na ogled krog kleti in dognal, da je pobeg nemogoč, ker je imela zidanica samo vrata in nobene druge večje odprtine. Celo skozi podstrešje je bilo izključeno uteči. Ko je Grizold pregledoval krog kleti, je zapazil, da se na strani proti kolovozu maje kamenje in ga nekdo, ki je v kleti, poriva. Stopil je ob stran k zidu, iz katerega se je gibalo kamenje in opazoval . . . Kmalu je priletel velik kamen iz zidu in pojavila se je četvero-kotna odprtina, človeška roka je brskala prah in blato izpred luknje . . . Neznaneč je celo pomolil glavo skozi luknjo . . . Žandar je uprašal: »Kdo je?« Mesto odgovora je neznaneč ustrelil iz revolverja proti žandarju, a

* Guzejevo oblego in smrt mi je opisal bivši žandarski postajevođja g. Marij Grizold, ki je Guzaja dne 10. sept. 1880 ustrelil v družbi s tovarišem Stresom. G. Grizold živi sedaj v Mariboru kot penzionist in je star 71 let. Radi junaštva pri oblegi in radi ranjenja je bil odlikovan z avstrijskim srebrnim križcem, njegov v palec ranjeni tovariš Stres pa je dobil na Guzajevo glavo razpisano nagrado.)

ga ni zadel. Ko se je drugič prikazala glava pri odprtini, je ustrelil Grizold, a ker je stal pred streljo zavarovan tik ob steni, se je krogla odbila ob kamenju. Nato je postalo nekaj časa vse tiho . . .

Grizold je nato ustrelil skozi luknjo in iz kleti je nekdo zajčal — znamenje, da je bil zadet. Zatem je ustrelil Guzaj skozi luknjo in krogla je oprasnila Grizolda nad očesom, sicer ne nevarno, a vendar se mu je ulila kri kar curkoma.

Zopet nekaj časa sumljiv mir ter tihota v kleti . . .

Grizold je dal za drvami pred kletjo prežečemu Stresu povelje, naj strelja skozi vrata, ker tamkaj nekje mora tičati tolovaj. Stres je ustrelil petkrat skozi vrata, jih preluknjaj in te luknje je še danes videti . . .

Po Stresovih streljih je bil zopet precej časa mir, kar sliši Grizold, da kljuje in razbija Guzaj po kamenju na strani proti hribu. Ker mu je bil zaprt pobeg proti kolovozu, je hotel ulomiti in se rešiti v smeri proti hribu. Tolovaj je drzno lomil kamenje iz zida in ranjeni Grizold je večkrat ustrelil skozi luknjo v klet, a moral je štediti z municijo, ker je imel samo osem nabojev in šest jih je že bil porabil. Guzaj ni odgovarjal s protistreljo, ampak zopet prenehal z lomljenjem in zavladal je mir nekaj časa . . .

Kar naenkrat je pognal tolovaj skozi luknjo proti Grizoldu dvocevno pištolo. Gotovo je bil prepričan, da se bo žandar sklonil, pobral orožje in ta trenutek bo on porabil za pobeg. A varal se je, žandar je pustil orožje ležati na tleh in mirno zravnal čakal. Ker se mu ni posrečilo s prevaro na Grizoldovi strani, je poskusil na Stresovi. Skozi bolj slabo zaprta vrata je iztiščal zavoj papirja (to so bila njegova pisma, o katerih še bom govoril), padla so na tla, a žandar se ni ganil izza svoje dobro zavarovane postojanke. V vratih je bilo pet od krogel prevrtanih lukenj in skozi te luknje je opazoval tolovaj Ustrelil je iz revolverja skozi luknjico in zadel do krvavega Stresa v palec na roki . . . Nato zopet mir in tihota . . .

Žandarja sta začela obleganega pozivati na prostovoljno predajo, a se je jezno zadril: »Živega me ne dobita, prokleta »Fanghunda!«

Oblega je že trpela več nego poldruge uro, številni strelji so privabili na hrib nad klet vse polno radovednih ljudi. Nekateri od gledalcev so imeli celo puške. Grizold jih je pozval, naj jima pomagajo, a nobeden ni priskočil na pomoč. Gotovo so bili to sami Guzajevi zaupniki, ki bi bili rajši pomagali njemu nego pa žandarjema.

Orožnika je že oplazoval upravičen strah: Kaj bo, če se ju lotijo ti sumljivi gledalci?

Žandarja sta začela glasno govoriti, da bosta klet zapelila in Guzaja izkurila iz skrivališča kot jazbeca, ako se ne preda. Nobenega odgovora iz zidanice . . . vse tiho . . .

Oblega je že trajala dve uri, solnce je že zahajalo in ura je bila že pet popoldne . . .

Kar naenkrat se odprejo lesena vrata na kleti in iz zidanice stopi Guzaj sam . . . Držal je v krvaveče prestreljeni desnici revolver, katerega cev je bila zadeta od orožniške krogle ter močno skrivljena, izpod vrata mu je curljala kri in divje je ošvignil s pogledom oba žandarja, da bi ju prestrašil in v tem smrtonemarnem trenutku pobegnil na najbolj drzen način . . .

Ves ta prizor je trajal le nekaj trenutkov, žandarja sta dvignila puški, strela sta počila . . . Eden je zadel Guzaja v prsa, drugi v trebuh . . . smrtno zadet se je zgrudil na tla . . . Nekaj časa je še brcal z nogami, krčil prste na rokah, začelo mu je rohljati iz prs in izdahnil je . . .

Ko so gledalci videli, da je padel Guzaj, so se razkropili na vse strani . . .

Žandarja sta si obvezala lastne rane in nato pregledala klet. Na sredi te majhne kleti je stal prazen in poveznjen polovnjak in na njem liter, ki je bil preluknjaj. Našla sta še železen heč (sekiro za steljo sekati), s katerim je lomil Guzaj kamenje iz zida.

Pri Guzaju sta našla razven nerabnega revolverja, ki je sedaj v celjskem muzeju, še dolg noč in drugega nič. Na tleh sta pobrala zavoj papirja, ki ga je Guzaj porinil skozi vrata in videla, da so to njegova štiri pisma.

Ob kakih pol šestih so prispeli iz Slivnice k Drobnejevi gostilni tudi drugi žandarji, ki so se že bili zbrali za nočni pogon v Slivnici in jih je privabilo na vrh v Košanco močno in izvanredno streljanje.

Žandarji so pogumnima tovarišema častitali in dva sta odbrzela takoj v St. Jur na vlak in od tamkaj v Celje po sodno komisijo, zdravnika in fotografa.

Drug dan predpoldne je že bila komisija na licu mesta in zdravnik sta raztelesila Guzaja kar na prostem za gostilno. Imel je strel skozi desno roko, ena krogla ga je precej oprasnila pod vratom, ena mu je prebila prsa in ena raztrgala trebuh. Pred raztelesenjem so ga naslonili na navaden koš in celjski fotograf Martini, ki ga je nekoč fotografiral skupno z ljubico, ga je tudi tokrat ustreljenega in razgaljenih prs, da se vidi zevajoča rana. Na glavi je imel tokrat priprosto kmetsko kapo, mustače samo pod nosom in oblečen je bil v kmetsko obleko.

Guzajeve ostanke so zmetali v krsto in ga takoj na dan komisije pokopali v kotu pokopališča v Prevorju. Takratni prevorski g. župnik je v župnijsko kroniko nakratko zabeležil, da so mu kar meni nič in tebi nič prinesli ustreljenega tolovaja Guzaja, ki je šentjurski faran, a je moral on dovoliti, da so ga zagrebli na prevorsko pokopališče dne 11. sept. 1880.

Tako je torej končal svoje tolovajsko življenje v 45. letu dne 11. septembra 1880 pred zidanico pri Drobneju na Košanci tolovajski strah celega Spodnjega Štajerja Franc Guzaj.

Koj za tem so aretirali tudi Guzajevo ljubico. Iz Košance jo je gnal proti Planini v celjski preiskovalni zapor Grizold. Taisti dan je grozno deževalo in ona je imela v naročju dojenčka, Guzajevega sina Frančka. Ker je bila ženska preveč premočena in je težko hodila, je moral Grizold nesti otroka. Ni bila dolgo v preiskavi, ker je vse tajila, dokazati jej niso mogli nič. Pri hišni preiskavi niso našli pri ljubici ničesar sumljivega. Utrgali so tla v izbi in tamkaj je bilo pod deskami samo nekaj kurjega perja. Očividno je Guzaj dobro čuval svojo golobico pred vsakim sumom tudi najmanjše sokrivde.

V preiskavi je bilo tudi več Guzajevih najboljših zaupnikov in znancev, a vsled pomanjkanja dokazov so jih izpustili.

Drobnej že davno več ne krčmari na Košanci, ampak je ta gostilna romala že bogzna skozi koliko rok. Ravno ta krčma bo sedaj dobro šla, ker pelje mimo nje nova cesta iz Kozjega, preko Prevorja v St. Jur, pa še sedaj ni v prometu.

Po košanskih hribih, jarkih ter grabah je še danes glede razločka med mojim in tvojim vse polno sumljivih ljudi, o katerih pravijo, da so potomci Guzajevih učencev.

Guzajeva pisma.

Kakor sem že omenil pri oblegi Guzajevega pribežališča, je porinil tolovaj skozi vrata štiri pisma, ki so padla na tla. Žandarji so jih pozneje pobrali. V noči, ko so čakali od 10. na 11. septembra na sodno komisijo, so si iz radovednosti ta pisma prepisali. En tak prepis teh pisem mi je dal na razpolago tudi g. Grizold. Ta pisma je Guzaj očividno vedno nosil seboj in jih prebiral svojim prijateljem. Tri od teh pisem so pisana v slovenščini, kakor se je tedaj govorila med priprostim narodom v letu 1880, četrtó pa je v nemškem jeziku. Ravno v četrtem pismu razodeva Guzaj, da je govoril popolnoma pravilno nemščino in da je precej čital. Oglejmo si ta pisma nekoliko vsakega posebej.

Prvo pismo nosi naslov: Preljubezni moji vsi dobri ljudje! Pismo se nato začneja: »Jaz Franc Guzaj (pisano je Guhsaj) vam pišem vsem skupaj eno besedo prijateljem kakor sovražnikom, ker vsi dosti govorite od mene. Najpopred pa prosim vse skupaj, ne zaničujte mojih staršev, ker oni so me zmiraj lepo učili in niso nič krivi, da sem jaz tak daleč padel. Zalujejo vsi za menoj. Moja zlata mati toči bridke solze — krvave solze. Iz srca mi je žal, da sem jaz moji dragi — zlati materi, mojemu očetu in sestram srce ranil in solze iz njihovih oči prešal in da čisto po nedolžnem toliko zavoljo mene žalosti in zaničevanja trpeti morajo. Žandarmi jih nadlegujejo, a jaz ne grem nič domov (a je hodil; op. pisca). Rad bi mojo žalostno mater še videl in objel, a jaz nočem mojega življenja tako daleč na vago djati, ker vem, da žandarmi noč in dan tam stojijo. Pa naj le stojijo, saj so sami uržoh, da imajo toliko potov za menoj, pa jih še imeli bojo, zakaj me niso na miru pustili. Zleht jeziki so me dolžili, da sem jaz krave drl, ali jaz nisem nobene.«

Toliko sem dobesedno navedel iz Guzajevega pisma, da lahko čitatelji iz teh vrst sami presodijo: kako srce je imel ta tolovaj do staršev ter sester in kako slovenščino je pisal.

Nato opisuje v prvem pismu, kako je bil po krivici obsojen na 7 let in 5 mesecev ter pravi, da te krivice ne bo oblastim nikdar pozabil ali odpustil. Piše tudi, kako je v ječi, dokler je bil zaprt, kuhal ogenj maščevanja do vseh tistih, ki so zakrivil, da je bil obsojen. V ječi je tudi sklenil, da bo počakal z esveto tako dolgo, dokler mu ne umrjejo starši, ker jim ni hotel delati sramote, a so ga prisilili na grozno pot maščevanja predčasno »Fanghundi« (žandarji).

Nato našteva imena šentjursčanov, kateri so ga dolžili, da jih je okradel, a jih ni. Na te ljudi pošilja v pismu vse gromske strele. Posebno preklinja nekega Žandla, Kročliča in Sireca, katerega imenuje, da je tržanski bik. Ta Sirec bi rad na vsak način vtaknil Guzaja zopet v ječo, ker hoče zaslužiti Judežev denar in piti na Guzajevo kožo. Ravno Sircu obeta in prisega, da mu bo na njegovem lastnem domu posvetil na nos skozi okno s tako, ki ima dve luknji. Sircu tudi dolži, da je bil on kriv, da so Guzajevega očeta pri Sv. Ani prijeli, odgnali na sodišče in ga tamkaj obsodili po nedolžnem.

Maščevanje obljublja v prvem pismu tudi šentjurskemu doktorju, ker nanj pošilja in sčuje žandarje. Nadalje še našteva imena vseh onih šentjursčanov, ki so baje zakrivil, da je zašel na kriva pota in tem se mora osvetiti in jih poslati v grob. Vsem drugim pa ne bo storil nič zalega. Osobito so lahko brez vsakega strahu ženske ter otroci. Obširno opisuje, kako vodi za nos žandarje, ki ga iščejo povsod, samo tamkaj ne, kjer je v resnici. V Gradec ter na Dunaj se vozi ter zapravlja denar, ki ga je nagrabil iz vreč skopuhov in ljudskih pijavk.

Za tem sledi njegova izpoved o popolnem brezverstvu in preko ene cele pole zmerja duhovnike, katere bi on vse povobil, ako bi mogel. Ravno v tem delu pisma je nagromadil tclikanj tolovajsko in peklenko surovih psov, kakor jih še pisec teh vrst ni nikdar slišal, a še manj pa čital. Ko je enkrat izlil svoj žolč preko duhovščine, se loti žandarjev. Glede žandarjev piše, da bi naj solnce otemnelo, zemlja bi se naj zdrobila v prah in ob teh prizorih bi naj poginili orožniki z vsemi oderuhi in debeluhli vred.

Ob koncu prvega pisma pravi, da je pisal glede žandarmov na samega cesarja, a so pismo prestregli in je na okrožnem sodišču v Celju. Zagotavlja, da bo pisal drugega na 15 polah, se peljal z njim na Dunaj in ga tamkaj oddal, da bo prišlo sigurno na pristojno mesto. Žandarmi ga še bodo pomnili, kakor hitro se bo popolnoma izvežbal v črni umetnosti, katero že itak zna precej, a hoče postati mojster.

Prvo pismo je sklenil s: Srečno, z Bogom!

Guzajevo drugo pismo je mnogo krajše od prvega in brez naslova. Začne popisovati, kako so razpisale oblasti na njegovo glavo 150 gld. Zmerja oblast, ker ga je žigosala kot razbojnika, a to on ni, ker še ni nobenega pričal ob cesti in ga oropal. Pravi, da od Vseh svetnikov pa do tedaj, ko to piše, je obiskal samo dva ptiča in ju nekoliko oskubil. Oba sta bila še kaj pernata, a ju ni oropal, ampak okradel na tihem. V jutro sta še le spogrešila denarno perje, a tedaj je bil on že v bližini Maribora.

Na Jezercih so ga dolžili, da je napravil »falsch kontrokt«, a ni. Kačerjeva Mica na Jezercih tudi boljsega ni vredna, nego »falsch kontrokt«, ker njena kočja je Guzajeva last in on bi tisto Mico razsekal na drobne kosce radi nezvestobe, ako se kje srečata. Na smrt in dušo se kolne, da ni bil že celih 18 let v fari Dobje in najmanj pa v tistih prekletih Jezercih, katere naj ubije gromska strela. Jezerc ne bo videl nikdar več, nikakor pa si noče oskruniti svojih oči s pogledom na tisto proketo suho Mico, ki mu je tolikanj prisegala zvestobo, a ga je pa v istini po babje prevarila.

Drugo pismo sklepa z željo, da bi rad živel tako dolgo, da bi gledal pred seboj kar celo vojaško kompanijo in bi se poskusil s prvim sovražnikom. Glede poveljevanja se on ne boji nobenega avstrijskega stotnika, še obrsta ne.

To pismo zaključuje žalostinka na uboge kmete, katere dere gosposka z davki in vendar živi ne morejo pod zemljo. Gosposka si redi sama sovražnike in ravno ti jo bodo ugonobili. Sirovak je prisiljen, da krađe in vopa. Eni imajo polne mize najboljših jedi; druga reva pa se spravi spat s teščim želodcem.

Drugo pismo konča brez pozdrava.

Tretje pismo je naslovljeno: Dragi vsi moji prijatelji! Tem svojim dragim prijateljem, katerih je dosti in ki pravijo, da on ni kriv vsega, česar ga dolžijo, pravi in jih zagotavlja, da imajo prav in on jih ljubi, akoravno jih le malo pozna. Tem prijateljem, ki ga prav sodijo, naj rodi zemlja prav obilno, žitno polje ter vinske gorice naj razveseljujejo njihova srca, ker so pošteni in veselja ter radosti vredni.

Nato svari, kakor že omenjeno, požigalce pred požigi in tatovom daje ta-le dober nauk: Vse tate prosim, ne kradite pri ubogih ljudeh. Jemljite le takim, ki imajo dovolj, ali pa hudobne jezike. Pridnim, ki tate toliko ne sovražijo, ne kradite, pustite jih pri miru!

V tem pismu zmerja zopet čez duhovščino in ščuje nad njo vse pravoverne tatove in požigalce. Ko si je žilil jezo nad »farji«, pa prisega, da je njegov trden sklep: oblasti ga ne bodo dobile v roke živega, branil se bo do zadnje kaplje krvi, saj njegovi sovražniki niso Turki ali Rusi, ampak »Fanghundi«, ki pa nimajo pasjih nosov. On se še upa bivati na Štajerskem celih 10 let, a ga ne bodo dobili.

Našteva, kje vse se zadržuje dnevno, a ga ne morejo zvohati, ker so tako neumni, da se jim celo lahko sedi na njihovih petelinovih klobukih.

Nato omenja čenče o skrivanju pod ženskimi krili in preide na opis prave ljubezni dekleta do fanta. Sviri fante pred zapeljivimi obljubami deklet in jim navaja kot svarilen vzgled pred ženskim medem samega sebe, ker ga je tako bridko prevarila gromska baburica.

Kljub razočaranju v ljubezni pa je vendar le naletel na žensko rožico. Žal mu je samo, da ni našel v tem velikem svetovnem vrtu te rožice že pred 20 leti. Ona ga kratkočasno v žalostnih in veselih urah. Vredna je zlata in draga kamenja. Med milijon deklet ni takega, kot jo ima sedaj ravno on. Pri pogledu na to zvesto ljubico ga pa žalosti zavest, da je kljub ljubezni vendar le nesrečen, ker se ne sme gibati po svetu pošteno in prosto po svoji volji. Prva Guzajeva stopinja na pogubonosno pot je bila nezvestoba deklin, druga pa njegovi sovražniki, ki so ga primorali v tolovajstva. Sovražnikov ne bo pozabil. Škodo jim je želel in škodo jim dela.

Eni pravijo o njem, da je dobrega srca, gorje onemu, ki se mu zameri. Guzaj ljubi samo dobre prijatelje in le-ti naj ostanejo srečni — poguba pa vsem sovražnikom!

Ob koncu tega pisma pa postane pesniško navdahnjen in opisuje spomladensko ustajanje narave iz zimskega spanja.

Kljub zimi se je on v tem žalostnem času prav dobro zabaval v prijetni družbi in čital časnike ter zvedel marsikaj novega.

Tretje pismo sklepa z že omenjenima dvema kiticama na svojo ljubico, ki jo celo imenuje brezo na svetopisemskem Libanonu.

Tretje pismo je podpisano z njegovim polnim imenom: Franc Guzaj, skrivalec — a ne pa razbojnik.

Četrto — nemško in zadnje pismo.

Guzajevo četrto pismo je zopet brez naslova in iz njega zrcali Guzaj kot boljševiski modrijan. Svoje modrovanje skuša zaviti v nekako pesniško obliko. Pismo je pisano v zelo lepi ter pravilni nemščini in nam je dokaz, da je Guzaj marsikaj čital in tako v prostih urah rad v modrijanski obliki pesnil. To pismo kaže tudi nekako celoto brez skakanja od ene misli do druge in radi tega ga hočem podati čitateljem v skoro dobesedni prestavi. Pismo se glasi takole:

»V nepreglednem svetovnem prostoru se giblje naša zemlja. Jaz hočem napraviti samo nekaj pregled in drugo prezreti.

V srcu živalstva je marsikaj žalostnega upeljanega. Od človeka, ki stoji na najvišji stopinji, do najmanjšega črva v prahu — med obema vladata zavist in maščevalnost. Vendar kažejo živali ljubezen do živali enake vrste, največja žival maščevalnosti je — človek. Po naukih prednikov je človek izšolan ter izobražen, da mora biti najbolj surova žival — on uničuje vse — črve v prahu in tudi svoje soljudi.

Enako pravico ima vse na zemeljski obli, a žalibog je to že davno izginilo in veliko živalskih ljudi je že pozabilo, kaj da so.

Ljudje čutijo verigo suženjstva, a vendar ne vejo, kdo je temu vzrok. Tožijo radi velikih davkov in drugih plačil, tako, da že ni mogoče več životariiti in se pogrezajo počasi smrti nasproti.

Le ozrmo se okrog po zemlji; našli bomo povsod žalost ter bolest.

Sprejeta ter ustvarjena oblast vsiljuje na krut način nižjemu ter ubogemu ljudstvu suženjsko verigo, mu izsesava kri, nekako uničena životari uboga stvar in čaka na smrtni zamahljaj.

Kakor ne prizanaša kosce nobeni cvetlici, nobena roparska ptica ne tiču pevcu in ne izpusti več najbolj pisanega tička, ako ga drži enkrat v svojih krempljih, tako ima tudi umetno narejena in prisvojena oblast svoje »Fanghunde« (žandarji). Ti žandarji se klatijo noč in dan okrog in kjer je le količkaj mogoče, se polastijo uboge žrtve, seve, v imenu postave ter pravice.

Tako dolgo, dokler sta izginila ljubezen ter pravica — ti dve sestri in se ne bosta vrnili — gorje — gorje! — ubogemu — zapuščenemu ljudstvu . . .

Okrog razposlani žandarji so veliko bolj kruti nego kosce, ki pokosi lepe cvetlice, kajti cvetlice so neobčutljive. So pa tudi cvetlice, ki imajo občutljivost, veliko žalostnejše torej, ker so izpostavljene maščevalnosti . . . O, ko bi bilo človeško srce neobčutljivo!

Žandarji ne poznajo usmiljenja. Oni uničujejo cele družine in pahnejo toliko nedolžnih žrtev radi hudobnih jezikov in sramote ter uboštvo. Tisočkrat slabši je večkrat žandar nego pa ona žrtev, katero žene pred sodišče ter jo pahne v ječo.

Kosce uniči cvetlico s koso, ona ovne ter usahne in pozabljena je; cvetlice srčne občutljivosti pa so prodane v ječi počasnemu ginevanju — nobenemu ni prizanešeno, ne otroku v materinem telesu, ne onemu v materinem naročju. Matere prisilijo iz otroške postelje, da mora koj prvi dan po porodu v ječo, večkrat čisto po nedolžnem, zastoj so vse njihove prošnje, vse njihove solze. O ti nesrečna človeška zalega z neusmiljenim ter neprizanesljivim srcem!

Strela iz neba bi morala ubiti koj prvi dan po porodu takega otroka, ki hoče postati v poznejšem življenju sovražnik sočloveka.

Vzamimo kot primer solnce. Solnce ne stori nikomur nič žalega. Vsakemu dobrohotno dovoljuje dnevno svetlobo, katere se vsakdo veseli, a ti človek — črv zemlje pa moraš biti tako krut!

Poglejmo nekoliko žrtve, ki morajo zapuščene ječati po ječah, zaničevane od vsakogar. Žandarmi nobenemu ne prizanašajo, ki postane njihova žrtev, a kljub temu sedi tudi veliko žandarmov po ječah, ki so bili poprej največji sovražniki človeštva. Starega, že odslovljenega »Fanghunda« ujame zopet mlajši ter ga pelje v kletko. Le poglejte po jetnišnicah, našli in videli boste tamkaj več nego dovolj žandarmov in še celo oficirjev. Tako je in tako se spreminja svet v najboljši smeri.

Toplo solnce naj otemni in naj uniči vse od najmanjšega do največjega!

Guzaj I. r.

Podal sem tokrat za Božič čitateljem »Gospodarja« nekaj bolj suhoparen pregled Guzajevga življenja in duševnega delovanja z namenom, da javnost površno seznanim s tolovajskim značajem človeka, ki še vedno živi med nezadovoljnim narodom kot nekaj posebnega in tajinstveno čarobnega.

Prihodnje leto bom v podlistkih zabeležil še marsikatero bolj smešno iz Guzajevga življenja in delovanja.

Januš Golc:

Strah v vrbovem štoru.

Na zagorski strani preko Sotle na Buršičevem travniku in v katarinski fari stoji še najbrž danes ogromna vrba. Debeli je bila, ko sem jo še jaz ogledoval s štajerske strani, kakor kak slavonski hrast, a storasta in je imela močno debele veje, je že menda ni nikdo obsekoval v mladosti. Kedo in kedaj je bila usajena, ni vedel nikdo od najstarejših povedati. Vrba je stala pred kakimi 50 leti na križpotu, a pozneje so ljudje predstavili pešpot precej daleč od nje in to iz strahu.

Govorilo se je in gotovo še danes gre ta glas po Zagorju, da pri tej vrbi straši ponoči, stoka ter jadikuje, da bi pretresla groza tudi najbolj hrabrega junaka.

Pred mnogimi leti so Zagorci kosili krog vrbe in položili košaro, v kateri je bila potica, na vrbo. Potico je ovolhal izlak pes, ki je slučajno tekkel mimo, se zagnal v skoku na vrbo v košaro po potico, a je padla: košara, potica ter pes v vrbov štor. Cvilečemu psu so hiteli na pomoč, ga potegnili iz štora in pes je prinesel mesto potice iz štora — človeško lobanjo. Hrvati so kar ostremeli, ko je spustil pes lobanjo iz gobca na tla ter jo ubral proti domu. Dolgo je trpelo, predno se je osokolil eden od koscev toliko, da se je upal po košaro in potico. Niti košare, niti potice ni bilo, pač pa je izmetal iz štora ostale dele človeškega kostenjaka. Hrvati so djali vse kosti zopet nazaj v štor, potice in košare ni bilo, pač pa je od tedaj začelo pri vrbi strašiti kar po cele noči.

Iz smrtnega spanja prebujeni kostenjak je iskal pomoči v temnih nočeh ter se s stokom ter ječanjem obrnil do vsacega, ki se je upal v nočni tmimi mimo vrbe.

Tako se glasi prva povest o tej strašni vrbi na Buršičevem travniku in ni ga odraslega Zagorca, ki bi

je ne bil slišal, ali celo okusil nočne grozote tega štor-natega drevesa.

Pred dobrimi 50 leti se je upal strah že ob večni luči in v pol mraku kar nad 16 Zagork, ki so se vračale iz štajerskega mlina. Z verigo je rožljalo po štoru ter kričalo na pomoč tako grozno, da so pometale Zagorke vse od sebe, kar so nesle iz štajerskega in odbežale v divjem teku vsaka proti svojemu domu. Drugi dan za tem so našli Hrvati na travniku okrog vrbe in korbice moke, ki so jih pometale prejšnji večer Hrvatice in povrh je še ležala tik vrbe rjasta veriga, iz vrbinega štora je bil izčesnjen precejšen kos — — — vidni znaki, da je moralo res grozno strašiti — — —. Povest o tem drugem strahu v štoru vrbi, ki se je upal kar na celo kopico ljudi z verigo, se je kot blisk raznesla po zagorski ter štajerski strani. Posledica teh govoric je bila: nikdo se ni upal več mimo te vrbe, še po dnevu ne, kaj še le po noči. Iz strahu so takoj za tem prestavili Zagorci križpot daleč proč od vrbe. Vrba je torej samevala in še najbrž danes sameva nad 50 let. Strahovi se še baje oglašajo iz vrbe, a ne več tako glasno ter strašno kot poprej, ko so bili potniki prisiljeni, da so hodili tik mimo vrbe.

10 štoru vrbo sem gledal tudi jaz večkrat, a samo iz štajerske strani, do nje nisem upal in to iz — strahu ne!

Po celem hrvatskem Zagorju in po vseh obsoletskih krajih, vaseh ter hišah je gotovo še v svežem spominu Kajbičev Imbra. Reva stara je šepavsal s sključenimi kolni opiraje se na dve nizki palici. Nosil je na hrbtu butaro cekrov, katere je sam pletel po zimi iz rozgovine ter jih razpečaval okrog na spomlad, poletje in jesen. Razven cekre plesti je znal tudi lončene lonce vezati, ponve mašiti in za mlatiče popravljati rodoseje in vezati iz usnja goške za cepe. Bil je dobrodušen ter šaljiv stariček, ki je bil v kljub sključenosti vedno flobre volje. Prenašal je nedolžne novice od miše do hiše in baš radi dobrohotnosti, šaljivosti in ustnega novičarstva je bil vsaki hiši dobrodošel. Imel je dovolj opravka, kamorkoli je prišel, mudil se je pri kaki bolj imoviti hiši tudi po cel teden. Ženske so mu postregle radevolje, od gospodarjev je dobil pijače ter tobaka za svojega čuka, pri slovesu pa mu je zdrknilo v žep tudi kaj okroglega. Krevsal je leta in leta po naših spodnjih krajih, kjer ga je poznalo staro ter mlado, bil je vsem v veselo razvedrilo. Še kot otrok sem najrajši sedel pri njem na tleh, ako je babici piskre vezal in mi pripovedoval o slavonskih hrastih, ki so tako debeli, da jih trije moški ne obsežejo in o slavonskih tolovajih, ki se skrivajo ter potikajo in ropajo po onih, za naše pojme nerazumljivo bogatih krajih. Pri večerji pa je tudi družini in težakom take pravil, da so se vsi za trebuhe držali in se še v sanjah glasno krohotali. Bil je pač pravcava obsoletska posebnost in dobičina, katere polagoma že vse izumirajo in jim menda ne bo naslednikov.

Ko sem se povrnil iz svetovne vojne na očetov dom, nas je zopet obiskal za en cel teden Imbra. Nekaj čisto nerazumljivega je bila zanj vojna in vedno je tiščal v mene, da sem mu pripovedoval vojne doživljaje. Pri vojnih povestih je neverjetno zmigoval z glavo, jemal čuka iz ust, štrkal slino po tleh in bil resnega mnenja, da je radi zlobe človeštva prišel čas za sodni dan.

Necega poletnega popoldne sva se zopet pomenkovala pred hišo na trati pod jablano, kjer je Imbra piskre vezal, o vojni, revizicijah in pomanjkanju topaka ter šibic. Imbra ni mogel razumeti teh medvojniha — žalostnih razmer in jaz sem se ga hotel otresti radi njegove nevere z opazko: zadovoljen bodi, da si kruljav ter star, sicer bi tudi bežal po Galiciji in se stiskal po streških jarkih kje ob Soči. Imbra je potegnil iz ust čuka, pljunil, me grdo pogledal in rekel: »Kaj vraga? Mar misliš, da nisem bil soldat v mladih letih? Kot Zagorec sem spravil celo do »firerja« (četovodje), še le pozneje me je sključilo.«

Jaz sem bil do tedaj vedno prepričan, da je Imbra hrom od mladosti, a tokrat sem prvič slišal, da bi naj bilo drugače. Imbra je uganil moje dvome, me še enkrat ostro pogledal in rekel: »Gospod duhovskega stanu si, radi tega ti bom povedal, kar še nikomur nisem. Molčati moraš o mojem doživljanju, dokler ne umrem in seve tudi pisati smeš o zadevi še le tedaj, ko bodo črvi in krti moji vsakdanji gosti.«

Obljubil sem in Imbra je začel svojo za vse Obsoletčane zanimivo povest:

»Imam jih že blizu sedemdeset, a kot otrok in fant sem bil raven kot sveča. Kakor vsak Zagorec, sem bil tudi jaz vojak, in to kar cela tri leta. Do »firerja« sem jo spravil. Med vojaško službo mi je pobrala kuga, kolera ali vrag si ga znaj kaj očeta in mater. Zapustila sta mi kot edincu kočjo in oni breg pred njo ter staro hruško pred kočuro. Ko sem se vrnil od vojakov, sem brž uganil: doma ne boš brega kopal spomladi, v poletju in jeseni delal tlako tujcem, na zimo pa stradaš kot skoro vsak Zagorec. Šel sem z drugimi Hrvati v slavonske gozde, kjer smo za razne bogataše podirali hraste ter tesali doge za sode. Zaslužili smo dobro in koncem jeseni smo se vrnili vsi v domovino. Kar nam je vrglo delo v Slavoniji, to smo na zimo zapili in že komaj čakali spomladi, ko smo jo zopet mahnili v slavonske šume. Tako je minulo nekaj let in jaz sem imel ravno tako razdrapano kočjo kot moja rajna oče ter mati, a še breg pred bajto ni bil prekopan že nekaj let sem ne. V žepu nič, na domu nič, a tako pač ne bo šlo Imbra!

Tako pred kakimi petdesetimi leti sem odločno odklonil pohod v Slavonijo. Ostal sem doma, zadelal ter pokrpal luknje v strehi, prekopal celino brega, nasadil krompir in na jesen sem hotel s »trajbo« puranov na

Koroško. (Hrvati-Zagorci so namreč še pred vojno kupili po Hrvatskem in Spodnjem Štajerskem na ti-soče puranov, katere so potem v takozvanih «trajbah» gonili na prodaj na Zgornje Štajersko ter Koroško. Pri tem poslu so lepo zaslužili in jih je ta posel tudi odvrčal od pijančevanja, ker pijan gonjač ne more za purami. Op. pisca.)

V poletnem času sem kosil po Zagorju in Štajerskem in tako za sproti je le bilo. Blížala se je že jesen, ostajal sem doma pod hruško in razmišljal o puranski trajbi in njenem dobičku. Ko sem tako necega popoldne otipaval v mislih purane pod hruško na bregu, je prišlo mimo mene več nego petnajst Hrvatice iz Taborskega. Stopale so kakor gosi ena za drugo. Vsaka je imela ali na glavi košaro koruze, ali na hrbtu vrečo, ali brentico, ali pa canjico jajc. Šle so Buršičev mlin. (Hrvatice Zagorke nosijo na Štajersko v mlino. Grede vedno v celih gručah in počakajo v mlino tako dolgo, da jim zamelje in potem odnesejo moko. Ob teh prilikah nosijo tudi jajca v štajerske trgovine in si kupujejo tamkaj za izkupiček: sladkorja, kave in drugih drobnarij. Op. pisca.)

Vprašal sem jih: «Hej, dekleta, kedaj pa nazaj?» Kakor navadno, ko bo zamljeno, tako proti večni luči, se je oglašal odgovor.

Ležal sem naprej in gledal za Hrvatice, ki so stopale ravno mimo one strašne stare vrbe na Buršičevem travniku. Pri pogledu na babnice in na ono vrbo, se mi je porodil v glavi načrt, ki je postal za mene usodepoln za celo življenje.

Solnce je zašlo, večerilo se je, Hrvatice so se zbirale pred Buršičevim mlinom in se pripravljale na odhod. Pobrall sem iz kočice staro rjavo «žlajdro» in se spustil tako bolj prikrito po bregu navzdol proti oni vrbi na križpotu Buršičevega travnika.

Med potjo sem dobro premislil: Imbra, babe so plašljive kot srake. Ti zlezeš v vrbov štor, boš v njem počakal, da se približajo plašljivke vrbi in tedaj boš začel stokati in z žlajdro rožljati po štoru. Zenske se bodo prestrašile, se spustile v tek in od strahu bodo pometale od sebe: košarice, vreče, brentice in vso ropotijo, ki so si jo nakupile za jajčji izkupiček. In ti Imbra boš imel za mesece dovolj moke, sladkorja in kave, kajti, kedo zlodej bi naj zvohal, do si pognal v beg babe ti, in ne oni kostenjak, v katerega strašnilno delovanje je verovalo vse, razun mene.

Sklenjeno — storjeno. Zenske so se že spuščale ena za drugo preko brvi na hrvatsko stran, jaz sem se oprijel vrbe, in se potegnil do gornje odprtine štora. Ravno je zazvonilo pri Sv. Katarini na Selah večno luč, jaz sem se spuščal po štoru počasi navzdol proti dnu. Tako nekako v sredini štora sem kar naenkrat obvisel za nekaj štrclj v štoru in ni šlo naprej. Bil sem namreč oblečen v hrvatske, široke gegače ali brguše in v srajco. Tako sem visel v sredini štora in začel cepetati z nogami ob strani, da bi popustil štrclj in bi jaz zdrknil na dno. Ko sem tako brcal z nogami in tolkel po štoru ter rožljaj z žlajdro, sem se kar naenkrat prestrašil kot še nikdar do tedaj v življenju. Iz dna štora se je oglašilo nebroj glasov: muj, muj — — — muj — — — r — — — brr — — — frc — — — frc — — — bunk — — — bunk — — —

Kakor nekaka vražja muzika je precej glasno odmevalo od dna. Visel sem v zraku, mravljinca strahu so mi gomazeli po žez mrazem telesu, prepričan sem bil: Imbra, vraga si šel klicat sam, ti že gode in po tebi bo Vojak sem bil, še «firar» povrh, močan, da bi bil lahko celo Zagorje odnesel na hrbtu, a pri tej vražji muziki v vrbovem štoru med nebom in zemljo me je stresal strah, da sem se tresel ko šiba na Sotli. Zensko ščebetanje sem že slišal skoro čisto blizu vrbe, pod menoj vražja muzika in jaz brez pomoči — — —

Verigo sem stresel na vso moč, z nogami se oprl ob štor, rsk — — štrclj se je utrgal in jaz sem bil na dnu — — —

Majka bistriška, vražja muzika je potihnila kar na mah, a čuti je bilo še samo čisto tihi: frc — — frc — — bunk — — bunk — — — Po nogah, ker sem imel široke gegače, mi je začelo nekaj laziti in me grizti ter pikati, kakor bi me zbadal s šilom — — — Začel sem cepetati po dnu z nogami, a vedno je odmevalo: frc — — frc — — bunk — — bunk in se zaletovalo ob moje uboge bedre. Skeleti in peči me je začelo po nogah, kakor bi stal na ražnju, strah me je premagal in upiti sem začel na pomaganje. Jaz sem vpil na vse grlo na dnu vrbovega štora, babnice so vikale okrog vrbe kot ponorele od strahu — — — bogzna kam vse je odmevalo ta za nas vse tako grozni prizor v in okrog one proklete vrbe — — —

Zenske so se res razpršile kakor bi «znoro» potegnili na vse strani, a jaz v štoru sem se vendarle povspel do prepričanja, da me ne grize oni kostenjak in ne vrag, ampak celo gnezdo sršenov — — —

Če eden sršen piči, te trese mrlica po par dni, a jaz sem jih imel polne gegače do pasu in vsa ta golazen me je grizla in pikala, da mi je bilo znoreti. Drl sem se v štoru kot bi me živega deval iz kože, uprl sem se z vsemi štirimi, z vsemi močmi ob štor, trhlo štorovo ozadje je vsled mojega divjega pritiska odnehalo, nekaj štora se je odlomilo in jaz sem se zvalil po travniku — — —

Po tleh sem se valjal v pobesnelosti in z rokami sem se drgnil na vso moč po stegnih toliko časa, da sem potri in zmečkal golazen, ki mi je tičala pod gegačami. Ko

sem se postavil zopet tako za silo na noge, sem videl krog mene vse belo raztrešene moke, brente, vreče, canjice in vso babjo ropotijo, a ženske so že bile bogzna kje gotovo mokrih kril na vrh brega. Noge so mi začele bliskovito otekati, vsedel sem se, spoznal smrtno nevarnost, v kateri sem bil, ako mi udari otok do srca. Odpel sem pas in z njim eno nogo močno prevezal daleč nad kolenom. Za prevezo druge sem raztrgal srajco in po vseh štirih sem se vlekel od te res vražje vrbe po travniku in navkreber proti koči.

Ko sem pregledal doma obe nogi, sta bili otekli ter nabrekli kot brusni kamen. Nevarnost je bila, da mi počí koža. Do škafe vode sem se potegnil in si začel vlivati mrzlo vodo na noge. Zima me je že preuresavala radi množine sršenovega strupa, da so mi šklepetali zobje, zavest sem izgubil, bil sem si svest, da bom umrl po lastni neumnosti ter drznosti.

Onesvestil sem se in iz omotice sem se zbudil še le po preteku ene noči in enega celega dne.

Noge so še bile močno otekle, mrzlica je ponehala in nekaj me je začelo krčiti v kolenih. Valjal sem se osem dni po postelji v neznosnih bolečinah, nogi sta se vedno bolj krčili in jaz sem že bil povžil zadnjo trohico koruznjaka, ki sem ga hranil pri hiši.

Še le deveti dan me je slučajno obiskal Jurakov Ivica in poklical paderja iz Lesinč. Pader mi je sicer pregнал otok iz nog, a zravnal mi jih ni nikdo do danes.

Enkrat v življenju sem poskusil, si prilastiti na fatalinsko drzen način tujo lastnino, a delam pokoro že več nego 50 let.

O doživljanju v prokletem vrbovem štoru sem molčal kot grob do danes in ti si prvi, kateremu sem zaupal skrivnost štorovih strahov. Tiste zlodejeve vrbe nisem pogledal nikdar več. A bogzna, zakaj je bilo morda dobro, da bom šepal na obe nogi do smrti. *

Tako je sklenil svojo zanj žalostno povest o strahu v vrbovem štoru na Buršičevem travniku Kajbičev Imbra. Tudi jaz sem hranil njegovo več nego petdesetletno skrivnost do letošnjega Božiča in jo izročam javnosti v pomirjenje Obsotelčanov to in onstran Sotle še le sedaj, ker je poletji za vedno zatisnil oči «cekermaher», piskrovez in ponoflikar blizu 80 letni Kajbičev Imbra.

Josip Medved:

Gospodarski vtisi iz Dalmacije.

Kot vojak v vednem prevažanju, marširanju, transportih iz kraja v kraj naše domovine, sem imel priliko opazovati izmed vseh drugih krasot in zanimivosti tudi gospodarski razvoj naših južnih bratov, Dalmatincev, Bosancev in crnogorcev.

Videl sem, da so zelo različni klimatični kraji posameznih delov naše države. To se ravna potem tudi po pridelovanju raznovrstnih poljskih, vrtnih in sadjarskih pridelkov. Do tega zaključka sem prišel, da je neprecenljive vrednosti za vsakega mladega kmečkega fanta, katera misli kedaj se pečati z umnim kmetijstvom, da gre po prakso malo v svet, tudi druge kraje pogledat, kako tam obratujejo z eno in drugo stvarjo. Vsak, kateri se zanima za napredno kmetijstvo, lahko dobi potem nekako presojo, videvši praktične naprave naših oddaljenih bratov, kaj je posnemanja vredno, kaj ni itd.

Ko smo se vozili z ladjo «Hrvatska» iz Bakra mimo cele Dalmacije v Kotor, sem opazoval obrežje in gorovje Dalmacije, ker je samo 500—1000 metrov od obali plula naša ladja. Le tu in tam se vidi kakšen mali, s kamenjem ograjeni prostor, kjer si s trudom Dalmatincev pridelava malo vrtno zelenjavo in še to le v rani spomladi, ker v poletju je takšna vročina, da skoraj več ne uspeva nobena vrtna rastlina.

Nehote sem vprašal: s čim neki se živijo ti ljudje, ker jim zemlja ne da niti 10 odstot. od tega, kar potrebujejo za svoj življenjski odstop? Pozneje, tekom časa sem pa sam prišel na to, da največ dobička donša močno razvito ribarstvo, vinoreja in trgovina z južnim sadjem. Po nekaterih krajih imajo jako lepe nasade smokey, oljk in murv, kar jim tudi daje obilne dohodke. Spoznal sem, da tudi Dalmatinci niso tako ubožni, kakor bi kdo sodil na prvi pogled.

Nepozaben vtis napravi Kotor in okolica. Morje — krasna, bujna zelena livada, obraščena z na stotine lepimi smokvami, oljkami, zgodovinski, starodavni Kotor, v katerem so ulice široke le 1—1 in pol metra in katoliška nad 1000 let stara cerkev je, kakor se ti zdi, prislunjen k mogočno se k nebu vzpenjajočemu Lovčenu. — Lovčen je sam kamen, le tu in tam raste iz razpoke skale kakšen grmič brinja.

Imel sem srečo kot absolvent kmetijske šole, da sem bil odrejen takoj ko smo prišli na stalno mesto v bataljonsko baščo (vrt) za nekakega upravnika in to v malem, lepem obmorskem mestu Zelenika. Potem tudi nisem zapustil poprej tiste bašče, dokler se ni celi bataljon preselil v lepo dolinico Plevlja.

Imel sem nalogo, da kot vrtnar pravilno, ob pravem času ter na primerno zemljo vsejem vsakojaka semena, ki sem jih dobil na razpolago.

Največ težkoč sem imel pri izbiranju boljših parcel za posetev finejših vrtnih rastlin, ker je bila splošno jako slaba zemlja. Slednjič sem se odločil: tu sejem

boljše vrtno rastline, tu poljske, ali videti hočem, kako bodo uspevalo v malo pognojeni, mrtvi, kameniti zemlji? V rani spomladi je močno deževalo in še v slovo zime, (pa tudi po zimi pod vplivom morja nikdar ne sneži, temveč v nadomestilo deži).

Kakor hitro je bilo mogoče, sem sejal seme od: kapusnic, paradiznikov, solate, čebulček, dinje ali melone ter lubenice. Malo pozneje tudi krompir itd. Kar se je pač dalo sem s pomočjo vojakov do najboljše kakovosti pripravil zemljo za bodoče nasade. (Je pa tudi bašča merila v površini gotovo 2 ha.)

Izmed mnogih nasadov so se posebno taki obnesli prav dobro, ki zahtevajo mnogo toplote, a so skromni glede vlage. Izvrstni, močno debeli in že koncem julija ter začetkom avgusta so bili zreli paradizniki. Cele vozove smo jih transportirali v sosednje čete. Iz tega se razvidi, da je treba paradiznike v naših mrzlejših legah Slovenije saditi zgolj na solčna mesta v zato nalašč dobro pripravljeno gnojno zemljo, mokrota jim škoduje.

Kras bašče so bile po mnenju marsikoga dinje ali melone ter lubenice. Mišljenja sem, da v naših krajih ne bi se mogle nikakor do take neverjetne težine zrelosti in lepote razviti kot baš v solčnih delih tople Dalmacije. Največjo skrb in pozornost je pa tudi treba imeti s pripravo zemlje in pozneje z negovanjem teh skoro najimnitnejših vrtnih pridelkov. Poiskal sem v kolikor se je dalo zato primerno, dobro zemljo, jo razdelil na grede, po katerih sredini sem izkopal pol metra globoke ter istotako široke jarke, v katere se je navozilo najboljšega komposta ter dobro zmešal z zemljo. Na tako pripravljeno zemljo sem že v začetku meseca februarja posadil pečke.

Bila je silna suša, gotovo ena izmed najhujših to poletje v Dalmaciji; v šest mesecih je izjemoma dvakrat le malo poškropilo do skrajnosti izsušeno zemljo, drugače pa deža ni bilo. Vsak je že mislil, da se hoče vse posušiti. Kar bi se tudi bilo, da nisem izkoristil malega potočka, ki se je vil na srečo po sredini vrta. Na treh mestih, kjer se mi je zdela največja potreba, zajezil sem vodo, napeljal jo med vrstami zelenjavi v nalašč zato pripravljene male jarke, da je namakala zemljo. Seveda tega nisem delal v vročini dneva, ampak zvečer, ko se je zemlja do dobra ohladila, odprl sem zatvornico, ter spustil vodo, v kolikor je bilo potreba, da se je zemlja namočila. Neverjetno sem s tem izboljšal stanje nasadov in koliko sem si zopet prihranil truda z nošenjem vode.

Izredno lepa je bila tudi čebula v bašči (štirje komadi so gotovo tehtali 1 kg). Čebula isto zahteva toplejše solčne lege. Zgodna, presajena solata se je razvila do lepih glav, a v poletju vsled suše ni bilo nič z njo. Enako je bilo s kapusnicami (zelje, ohrovt, karfiol, koleraba) kar smo jih zgodaj spomladi sadili, so bile lepe, v poletju jih je pa preveč vročina morila. — Krompir pa je bil tako srednje kakovosti, radi tega, ker je posebno pri poznem v obilni meri nastopila bolezen: peronospora. Takoj, ko smo pa škropili z mešanico apna in modre galice, ustavila se je bolezen in krompir je očitno postal zopet lepo zelen. Zelo se je izplačalo škropljenje še pri popolno zdravem krompirju, videl sem s preizkušnjo, da je bil za 15—20 odstot. lepši škropljeni od neškropljenega. To da misliti Kaj, ko bi se ljudje pobrigali za modro galico in njene učinke tudi pri zdravem krompirju? V začetku samo z malim poizkusom, in prepričan sem, da bodo rezultati zadovoljili vsakega pametnega gospodarja, ki bo potem skušal dvigniti produkcijo tako važnega živeža, kot je krompir.

Ne sme si pa kdo predstavljati, da pišem to kot posnetek iz knjige, ali kot spomin predavanja strokovnega učitelja, temveč iz prav lastne praktične izkušnje.

BOŽIČNI IN NOVOLETNI POZDRAVI

naših fantov-vojakov in orožnikov iz južnih krajev.

Vesele božične praznike in srečno blagoslovljeno Novo leto 1924 želimo vsem čitateljem «Slov. Gospodarja» kakor tudi pristašem SLS, slovenski fantje-vojaki pri 48. peči. puku v Plevlju (Sandžak): Medved Josip, Velenje, Goličnik Valentin, Belevode, Melanšek Ivo, Šoštanj, Potočnik Franc, Razbor pri Slov. Gradcu, Kunej Alojzij, Zidani most, Sotlar Franc, Zidani most, Pečnik Josip, Gornji grad, Skufca Alojz, Višnja gora, Balant Josip, Podgorje, Tratnik Albin, Trbovlje, Turk Ivan, Gomilsko, Cene Franjo, Motnik, Cehovin Maks, Trbovlje, Strnišnik Franc, Trojane, Brežnik Franc, Celje, Hercog Franc, Kalobje, Kladičnik Josip, Hrastnik, Uršnik Filip, Vuzenica, Kisel Josip, Sv. Križ, Libnik Albin, Prevalje.

Slovenski orožniki iz puste, kamenite Črne gore v lomske žandarmerijske postaje želijo vsem čitateljem in prijateljem «Slov. Gospodarja» posebno pa slovenskim dekletom vesele božične praznike in sreče polno Novo leto 1924 in to so: Franc Bučinek iz Mute ob Dravi, Joško Valenčič iz Podgrada, Istrija, Ivan Urbas iz Logatca, Jaka Marinič ob Sv. Tomaža pri Ormožu, Karol Lepej iz Studenic pri Poljčanah, Karol Smisl iz Lastniča pri Kozjem, Joško Ulup iz Loč pri Poljčanah, Andrija Domanjko od Sv. Jurija ob Ščavnici in Alojz Vende iz Gorenje vasi nad Škofjo Loko. — Akoravno nam ni mogoče božičnih praznikov tako obhajati, kakor jih bode obhajali vi v domovini, pa vsekone hočemo istega dne posebno pa, kadar bodo orgle o polnoči zapele «Tiha noč — blažena noč», bodo naše misli poletele v rodne kraje, kjer smo nekaj s svojimi srečni bili.

Uredništvo in upravništvo „Slov. Gospodarja“ želita vsem cenjenim naročnikom in čitateljem vesele božične praznike in srečno Novo leto!